

Richard Mills, *NOGOMET I POLITIKA U JUGOSLAVIJI: SPORT, NACIONALIZAM I DRŽAVA*, Zagreb, Profil knjiga, 2019, 408.

Godinu dana posle objavljivanja knjige Richarda Milsa *The politics of football in Yugoslavia: sport, nationalism and the state* (London, I. B. Tauris), 2018, knjiga doživljava novo izdanje od strane Profil knjige iz Zagreba, u prevodu Ive Karabaić. Budući da se bavi Jugoslavijom, izdavanje u prevodu na hrvatski jezik čitalaštvu sa postjugoslovenskog prostora približiće i knjigu i temu, svakako dopirući do šire publike.

Mils spada u red temeljnih istraživača, profesor je Moderne istorije Evrope na Univerzitetu Istočne Anglije. Uža specijalnost mu je istorija Hladnog rata i istorija Jugoslavije u okviru nje, a svoju zaljubljenost u fudbal podigao je na viši nivo pri čemu je godine posvetio istraživanju ovog fenomena, koje je rezultovalo brojnim radovima ali i saradnjom sa organizacijama poput FIFE.

Knjiga *Nogomet i politika u Jugoslaviji: sport, nacionalizam i država* plod je dugogodišnjeg istraživanja i predstavlja svojevrsnu krunu njegovog interesovanja za fudbal. Na 408 strana autor pokušava da razmrsi kompleksne veze sporta, nacionalizma i države na primeru jugoslovenskog fudbala tokom čitavog 20. veka. Zadatak nimalo lak, uzimajući u obzir da je Jugoslavija tokom svog 20. veka prošla tri ključne, radikalno različite faze: Kraljevinu, Drugi svetski rat i socijalistički period. Sve te faze fudbal je prolazio zajedno sa svojom državom, deleći sa njom prilike i neprilike – na vetrometini istorije. U svakoj od tih fazi i fudbal i država su jedni na druge uticali. Ipak, autor se dominantno usredsređuje na socijalistički period, a fudbal u Kraljevini i tokom Drugog svetskog rata zauzima po poglavlje i čini svojevrsan uvod u fudbal socijalističke Jugoslavije.

Analiza fudbala socijalističke Jugoslavije obuhvata sedam poglavlja, od početka 1945. do fudbala na prvim linijama fronta u ratu 1991–1995. godine. Razmatraju se spoljnopolitička i ideološka strujanja u Jugoslaviji i vrhunski fudbal, koji je verno pratio politiku svoje države i njoj se ili prilagođavao ili odupirao. Dominantno, analiziran je nacionalizam koji je čvrsto uporište našao u sportu i tako doprineo raspadu Jugoslavije, njenog socijalizma i, na kraju, njenog fudbala. Početak rapidne dezintegracije

jugoslovenskog fudbala autor smešta u 1980, godinu smrti Josipa Broza Tita, ali napukline u naizgled monolitnom fudbalskom bloku moguće je pratiti još od samih početaka 1945. godine. Naročito se ističe temeljna analiza navijačkih grupa, bujanje nacionalizma u njima i pratećeg antagonizma sa ostalim grupama, koje su u takvoj konstelaciji postajale ne samo fudbalski „neprijatelji“ već i nacionalni protivnici, preuzimajući funkciju uvek pretećeg i rivalskog „drugog“ u nacionalističkom ideološkom sistemu.

Čitav fenomen fudbala nalazi se prevažno u sferi iracionalnog, pa i posledično u njemu preovladava simbolika. Prateći transformacije i mutacije fudbalske simbolike kod navijačkih grupa autor čitavo poglavlje posvećuje neredima na zagrebačkom Maksimiru, gde je Jugoslavija simbolički sahranjena na tribinama koje su se prelele i na terenu. Međutim, on potom dekonstruiše „Maksimirski mit“ i tezu o početku rata na fudbalskom terenu i čitav fenomen smešta sasvim opravdano na razinu simbola, kojima opet ne treba pridavati preveliku pažnju ali ih ne treba ni zanemarivati. Za „Maksimirski mit“ knjiga pruža nezaobilaznu i temeljnu analizu.

Autor se usmerava dominantno na vrhunski fudbal, prati nastanak i razvoj klubova, formiranje liga, zvanična glasila sportskog vrha, poput Fudbalskog saveza Jugoslavije. Element koji nedostaje jeste fudbal masa, „divlji“ fudbal na poljanama i improvizovanim stativama, koji je u Jugoslaviji itekako uzeo maha, uticao na razne društvene procese i ostavio veliki pečat na istoriju Jugoslavije i istoriju njenog fudbala. Vrhunski fudbal je vrh ledenog brega jednog fenomena koji se tiče svakodnevice gotovo svakog pojedinca. Reflektori su uvek na eliti, pa i fudbalskoj, stoga i ovaj tip fudbala najčešće okuplja pažnju fudbalskih zaljubljenika, dok dno ledenog brega ostaje sakriveno i samo posvećenici se drznu da zarone i sagledaju fenomen u svoj svojoj veličini.

Knjiga *Nogomet i politika u Jugoslaviji: sport, nacionalizam i država* dala je odgovor na mnoga pitanja o kompleksnom odnosu države, njenog socijalizma, nacionalizma i fudbala. Nezaobilazna je literatura za istoriju jugoslovenskog sporta ali i za razumevanje socijalističke Jugoslavije uopšte, sa obzirom na to da je vrhunski fudbal u njoj zauzimao vrlo značajno mesto.

Nikola Mijatov